

Graves i generationer

Wolf Møller

Gennem adskillige slægtled er navnet Graves forekommet meget hyppigt i Vust sogn. Fortidens navneskik var mere bevarende end vi kender til, og de mange Gravessøn'er og Gravesdøtre opkaldte deres sønner efter bedstefædrene slægtled efter slægtled.

For en slægtsforsker, som samler oplysninger om disse hundredevis af Graves'er, melder sig naturligvis spørgsmålet: hvem var så den første Graves i Vust?

For en gangs skyld synes dette at kunne spores.

I tingbøgerne fra 1630 og videre nævnes ingen Graves'er før hen i 1670'erne, men så dukker der en op: Graves Andersen, og ham bliver der lagt mærke til.

Han bor ud mod stranden og er "skudehandler", som sejler på Norge. Desuden ejede han i Vust noget jord samt en liden vejrmølle vesterst i Vust.

I tingbøgerne nævnes han hyppigt i 1670'erne, bl.a. i forbindelse med nogle bjergningssager samt nogle andre fælles anliggender i sognet. Hen i 1680'erne bliver der stille om ham. I matriklen 1688 tilhører møllen Sal. Graves Andersens enke. I tingbogen finder man ikke noget om hans død.

Men så kommer der et tingsvidne i Hillerslev herredes tingbog 5.7.1687. En anden sejlende mand, Laurits Lauritsen Svenske fra Hansted oplyser, at han og Graves lagde ud til en Norgesrejse og fulgtes ad til "der kom en storm og Guds vejrlig på dem, så der syntes intet for dem uden døden."

De tabte forbindelsen, og senere så Hansted-manden i Mandal Graves Andersens skude liggende med bunden i vejret.

Han efterlod sig enken Maren Nielsdatter, datter af en anden skudehandler i Vust, samt to små børn, Inger og Jens. Disse to bliver stamforældre til de mange Graves'er i Vust.

Graves Madsen i Vust 1709-1787

Her skal berettes historien om et af hans børnebørn, Graves Madsen, som man også lagde mærke til i Vust, og han levede meget længere end morfaderen.

I årene omkring 1745 har herredskontoret i Fjerritslev jævnlig besøgt af en rask ung mand fra Vust: Graves Madsen.

Han får tinglyst papirer på handeler og adskilligt andet, undertiden flere ad gangen, som han har samlet sammen, til der var nok at rejse efter.

På herredskontoret på Skerpinggaard holdtes der ting om lørdagen, og her mødte de indstævnedes op. Inden retten blev sat, foretoges tinglæsningerne, og dokumenternes ordlyd blev indskrevet i skøde- og panteprotokollen.

En handelsmand

Graves Madsen køber to gadehuse i Vust af hr. Henrik Roller i Nørklit, pris 106 rixdaler kontant. Et andet hus køber han af præsteenken i Brøndum, og således får han samlet en række småejendomme i Vust, som først lejes ud, senere sælges.

Graves Madsen er født ca. 1709, uden tvivl i Vust. Hans far er Mads Poulsen, fæster af en halvgård, som ejes af godset Kokkedal. Graves' moder hedder Inger Gravesdatter. I matriklen 1688 angives det, at gården ejes af Kongelig Mayestæt (ryttergods, som så meget andet nord for Limfjorden) og beboedes af Povel Madsen, Graves Madsens farfar. Omkring 1710 satte kronen alt sit nordjyske gods til auktion. Køberne var egnens godsejere: Kokkedal, Aagaard, Kølbygaard, Aggersborg, ja, selv et så fjernt gods som Lundbæk ved Nibe købte en gård i Vust. Med så fjerne nådigherrer har de gode Vustmænd ikke været slet så plaget med daglig inspektion som i de rigtige herregårdsegne.

Gårdfæster for Kokkedal

Selv om Graves Madsen drev sine private forretninger, er han fæster. I september møder han på tinget med et arveaffald fra sin bror Povel Madsen. Deres far er død, og nu har de to brødre truffet deres aftale: Graves overtager faderens fæstegård og giver aftægt til deres mor, Inger Gravesdatter, som lever indtil 1761. Aftalen mellem de to brødre er medunderskrevet af to Vustbønder, som kaldes deres "kiere morbrødre", nemlig Jens Gravesen (sognefoged) og Graves Poulsen (som næppe er deres kødelige morbroder, men snarere deres onkel).

Hermed er Graves fæster af en halvgård med hartkornet 2-5-2-2, den senere matrikel nr. 23 i Vust beliggende mellem Norregården nr. 14 og Niels Peter Jacobsens nr. 16. Graves' nådigherre er kgl. salter, velbyrdige hr. Braes på Kokkedal, som kommer til at kende Graves godt, i hvert fald kommer denne til at optræde meget hyppigt i godsets protokoller.

Gift 2. gang

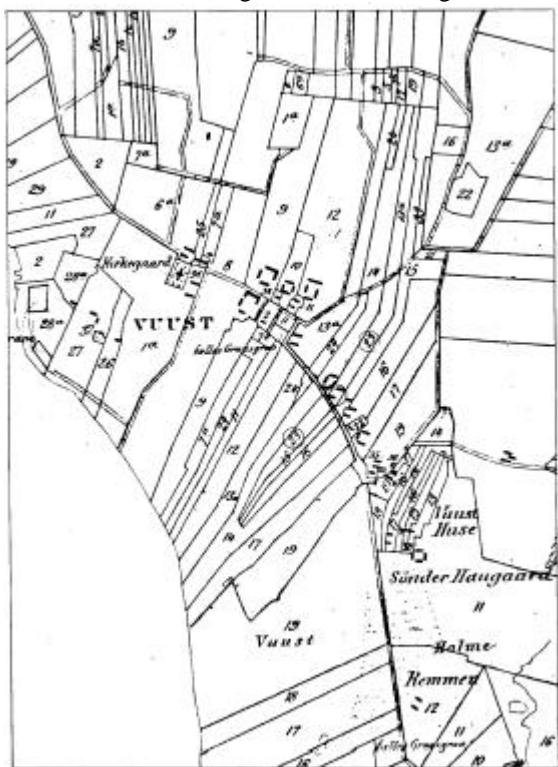
Graves Madsen er også blevet gift. I kirkebogen for Lild sogn står der 1745: "At Graves Madsen fra Vust og Anne Pedersdatter fra Lund ey ere hinanden så nært beslægtede eller besvogrede, at det deres ægteskab kan hindre, ey heller er noget andet, såsom skifte efter hans salig hustru, ægteskabsløfte eller deslige, som her udi kan være hinderlig, derfor lofve vi underskrevne".

Trolovelse 18. juni, brudevielse 22. september. Underskrevet Laurs Pedersen Lassen, Lund (hendes stedfader) Grafves Jensen, Vust (hans fætter). Graves har altså været gift før - nærmere omstændigheder kendes ikke, men det må have været kortvarigt. Det andet ægteskab blev heller ikke af lang varighed. I september 1747 går der bud til Kokkedal efter herskabets fuldmægtig, som skal til Vust og holde skifte i Graves Madsens gård, hvor den unge Anne Pedersdatter er død og har efterladt sig en søn, Mads Gravesen, som kun er 18 uger gammel.

Boet skal nu deles på reglementeret vis mellem enkemanden og den førstefødte. Graves tilbyder at give den 18 uger gamle søn 80 rigsdaler i grof courant mynt "for at undgå den vidtløftighed og bekostning" som retshandlinger nu engang medfører.

Skifter efter fæstebønder forrettedes på den tid af godsejeren eller hans fuldmægtig, ridefoged el. lign. De

var vel ikke alle særlig juridisk uddannede og deres hovedinteresse lå i at påse, at fæstegården var i god behold og ikke blev plukket af arvinger og medarvinger, så Graves Madsens tilbud kunne ikke ængste skriveren fra Kokkedal. Ud over pengene lover Graves Madsen at sørge for drengens forsiuning med klæder og kost samt skikkelig skolegang og optugtelse - og tilføjer løftet om "af kierlighed til hands liden søn" at ville give ham en seng og en kiste, i rede penge omregnet til 10 rigsdaler. Bedstefaderen fra Lund udtrykker, at han i alle måder er vel tilfreds og fornøjet med resultatet, og de tvende vurderingsmænd underskriver forhandlingen. Det er Jacob Justesen i Nørhaven og Poul Jensen Kærgaard.

Matrikelkort over Vust by ca. 1850 viser gårdens placering. Graves Madsen bor i nr. 23 (betegnet ved cirkel).

Gift for 3. gang

Omkring 1750 bliver Graves gift med Maren Gravesdatter, måske datter af ovennævnte Graves Poulsen. I dette ægteskab fødes 3 børn, men de to dør som små. Desværre dør også den unge kone i 1758 efter en fødsel, i en alder af 37 år. Nyt skifte afholdes og denne gang er der altså 2 børn, Mads af 2. ægteskab og Anne Marie Gravesdatter af 3. Det viser sig, at Graves er blevet en mand af formue.

Indboet i gården optælles nøje af fuldmægtigen Mads Nørager fra Kokkedal, assisteret af tvende udmeldte dannemænd, Svend Pedersen fra Vust Sylt og Niels Kiib, en tilflytter, som havde været skudehandler i Thorup.

Som tilsynsværge for børnene fremtræder sognefoged Jens Gravesen. Han er rigtignok fætter til enkemanden, og er en slags "modpart" i denne sag, men hvad gør man, når byen er så lille og manden har været gift 3 gange. Graves er jo efterhånden beslægtet med alle i Vust sogn.

Inventar og klæder

Registreringen viser et flot og varieret indbo, helt usædvanligt for en lille fæstegård på 2 tdr. hartkorn. Der er

borde af eeg og fyhr. Klokværk i fouteral (standur), 9 standkister, hollandske kruuse, flere kåberkiedler, hvoraf den største vurderes til 10 rigsdaler. Tin- og sølvtøj har en opgørelse for sig, hvilket ellers kun ses i præstegårde og store hjem. Vogne og redskaber mangler heller ikke. Der er 5 heste til trækraft, en af dem dog så gammel som 18 år og takseret til 4 rdl. Der er 15 får og en vædder. Svineholdet yderst begrænset: siger og skriver een gris - hvilket forresten var meget almindeligt: julegris.

Den salig kones klæder er en hel lille modeopvisning og rummes i en egekiste med jernbeslag. Der er silke-, damask- og klædeskjoler, hue med sølvsnor og en med guldsnore. En gul og brun silke damaskes kåbe med sølvhager, en klædestrøye med 13 små sølvknapper, et rødt serges-skiørt etc. etc. Sidst i rækken et bojlskiørt med fiskebeen udi. Maren Gravesdatter har nok været værd at skue, når hun var i stadsen.

En mand af formue

Registreringen viser også, at Graves Madsen var ejer af 5 huse i Vust, alle beboede. Desuden havde han penge til gode. Hans Pedersen i Koldkær står for en panteobligation på 292 rdl. Den unge Niels Sørensen i Vustgården skylder ham 20 rdl. Og noget yderst interessant: en panteobligation fra hans egen nådigherre, hr. Braes til Kokkedal, som skylder sin fæstebonde 200 rdl! Aktiver ialt: 884 rigsdaler.

Bygningerne

Ved et skifte skal fæstegården synes, mangler og brøstfældighed skal takseres, så godsejeren har sit på det tørre. Det bliver altså et passiv, ofte et så stort passiv, at det kan tage alle midlerne, så der intet bliver at arve. Den ældste søn, som ofte skulle overtage gården var interesseret i denne ordning, så ikke alle boets midler gik til hans medarvinger.

Takseringen af Graves Madsens gård beretter, at stuehuset, som er på 14 fag (henved 25 meter) behøver tække samt udskuds-tømmer på begge sider samt fodstøkker, som ere forrådnede, ialt 50 rdl.

Østerhuset, som er 11 fag, skal repareres for 35 rdl., og selvom laden er i god stand, skal den repareres for 10 rdl., og dermed er vi oppe på 95 rdl.

Besætningen skal også suppleres. De 5 nævnte heste regnes ikke for meget nu, de bør erstattes med 2 gode bæster "til reyser o. lign." samt to ditto ringere, ialt 44 rdl. Vogne af 8 rdl. behøves der 2 af. Det ser ud til at Graves har ydet hoveri i form af "ægtjeneste", siden der stilles så store krav til hans rejseudstyr.

Med et par mindre poster bliver udgiælden 284 rdl., men der er dog stadig 600 rdl. til deling mellem arvingerne, faderen forlods halvdelen, dernæst en broderlod til Mads på 200 rdl., til Anne Marie 100 rdl., en søsterlod. Han forpligter sig desuden til at give dem sømmelig klæde og føde og "en education efter hans stand og vilkår, som han kan forsvare for Gud og mennesker".

"Af kierlighed til hans datter" vil Graves gøre hendes brøllop samt give hende en god seng, hvis hans evner og omstændigheder blev dertil på den tiid og hun ellers i tiden ville føre et skikkelig levned og være ham lydige. Det ser ud til, at hun skikkede sig vel. I 1769 blev hun gift med Chr. Larsen Møller på Vust Sylt, og Graves var forlover

for hende. At han samtidig var svoger til hendes brudgom, er en historie for sig.

Graves er nu enkemand for tredje gang. Vi skriver november 1758 og han er 49 år.

Gift 4. gang

I marts 1759 står han brudgom for 4. gang og bruden er den 22-årige Johanne Larsdatter, datter af Lars Møller på Sylt, fæster af et lille husmandssted under Lundbæk gods ved Nibe. Denne gang må der søges om særlig tilladelse på grund af nært slægtskab, hvilket i øvrigt er temmelig hyppigt forekommende både i Vust og Holme.

Knap 2 år senere, den 11. februar 1761 dør Johanne, 24 år, barnløs. På ny skifte under forsæde fra Kokkedal.

Gift 5. gang

16. oktober 1761 meddeler Vust kirkebog, at den 7. maj begyndte enkemanden Graves Madsen fra Vust, som havde skiftebrev fra Kokkedal, sit 5. te ægteskab med trolovelse med Johanne Jacobsdatter af Vust. Bruden er 19 år, Graves er 52, men denne gang går det bedre, der når endda at blive sølvbryllup. De får 3 børn, piger, som alle bliver voksne. Johanne Marie bliver gift med Søren Nielsen i Vustgården. Else, som også kaldes Elisabeth, bliver gift med præsten i Vust, Andreas Türck, som senere kommer til Øsløs. Den yngste, Inger Katrine bliver gift med Christen Thomsen, og de to overtager gården efter Graves Madsen.

Fra denne tid synes der at komme mere ro over Graves. Lejehusene sælges efterhånden til beboerne med rimelig fortjeneste. Peder Amtoft på Rimmen køber hus for 70 rdl. - det er købt for 40. I øvrigt er Graves fadder og forlover ved barsler og bryllupper i Vust, ligesom hans navn ofte ses på skøder som vitterlighedsmand.

Selvejer

1774 tinglæses et skøde fra Laurs Jelstrup til Kokkedal, Kongelig Majestæts consistorialråd til velagte Graves Madsen i Vust på dennes i fæste havende og iboende gård i Vust sogn og bye. "Den accorderede købesumma 270 rdl. er til mig betalt". 1787 skøder Graves gården videre til den unge svigersøn Christen Thomsen, som forpligter sig til at give aftægt til Graves og de to ugifte piger, og sådan er stillingen ved Graves' død omkring nytår 1787, og så bliver der igen holdt skifte i gården. Denne gang er det

ikke Kokkedal, som leder forretningen. En selvejer hører under amtmandens skiftemyndighed, det gamle Ålborghus amt, amtmand Levetzau.

Amtmanden har delegeret opgaven til herredsskriveren Henneberg i Grishauge i Klim. Uvildige mænd er to Vustmænd Niels Jensen Dreier og Christen Norre i gården nr. 14 midt i Vust. Desuden møder enken med sin lauværg, hendes svigersøn Chr. Thomsen. Værg for børnene er Jørgen Albrechtsen i Sønderhaven, enkens stedfar.

Arvingerne

Arvingerne er mølleren Mads Gravesen, som nu er med til skifte for 4. gang, Anne Marie i Sylt for 3. gang, og så de to ugifte døtre, som der er sørget for i aftægtskontrakten.

Der er ikke meget at gøre for juristerne denne gang. Det ser ud til, at Graves i tide har beskikket sit hus og fordelt midlerne. Chr. Thomsen har købt gården for 200 rdl. og har udstedt et pantebrev på 100 rdl. til hver af pigerne. Mads Gravesen, som jo flere gange har fået arv, får den afdødes klæder til arv og erindring, "og med denne hands salig faders gave var han fornøjet".

August 1787 kan stiftamtmanden geheimeråd Levetzau på Ålborghus sætte sin underskrift på sagen: "Intet var beregnet boet til indtægt og eyheller noget blev at arve". Skifteomkostningerne androg den beskedne sum af 1 rdl. 4 mark 9 skilling, som Chr. Thomsen betalte.

Graves Madsens efterkommere har præget Vust sogn gennem flere senere generationer. Nogle af børnebørnene var indkaldt til soldatertjeneste under Napoleonskrigene og var i felten op til 12-13 år. Nogle af dem blev hjemme og blev den generation af selvejere, som ændrede billedet efter de store landboreformer, som Graves ikke selv oplevede, men som hans virksomhed har været med til at forberede.

KILDER:

Hillerslev herreds tingbog 5/7 1687.

Hanherreds skøde- og panteprotokoller.

Matrikel 1664 og 1688.

Kirkebøger for Lild og Vust sogne.

Kokkedals skifteprotokol.

Ålborghus amts skifteprotokol 27.1.1787.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1990, side 101-106).